

Уховський В. В.,

*аспірант кафедри публічного управління,
туризму та готельно-ресторанної справи
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

РЕФОРМУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Реформування адміністративно-територіального устрою України в повоєнний період набуває особливої актуальності у зв'язку з соціально-правовими та демографічними змінами, спричиненими воєнним станом. Сучасні виклики, зокрема необхідність реінтеграції деокупованих територій, відновлення інфраструктури та забезпечення ефективного управління на місцях, потребують переосмислення існуючої системи територіальної організації влади. Водночас цей процес відкриває нові перспективи для формування більш стійкої, гнучкої та ефективної моделі публічного управління, здатної відповідати потребам громад у поєднанні з національними інтересами держави.

Реформування адміністративно-територіального устрою України здійснюється у межах конституційно визначених засад територіальної організації держави, закріплених у Конституції України [1], відповідно до яких територіальний устрій України ґрунтується на принципах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, а також принципу субсидіарності. Зазначені конституційні положення визначають нормативну основу для формування ефективної системи організації публічної влади, яка забезпечує доступність публічних послуг, реалізацію прав і свобод людини і громадянина та належне функціонування державного механізму на всій території України.

У науковій літературі наголошується, що в Україні реалізуються різні форми здійснення публічної влади з урахуванням поєднання централізації і децентралізації, у зв'язку з чим національна модель територіальної організації влади має комплексний (змішаний) характер. При цьому сучасний стан розвитку публічного управління характеризується трансформаційними процесами, у межах яких держава поступово переходить від централізованої системи організації виконавчої влади до моделі, що передбачає розширення повноважень місцевого самоврядування та їх реалізацію на засадах субсидіарності [2, с. 259].

Очікуваним результатом подальшого реформування є утвердження у системі публічної влади місцевого самоврядування як гарантованого державою права та реальної здатності територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України, забезпечуючи належний рівень надання публічних послуг, ефективно управління ресурсами та задоволення потреб населення відповідної території.

Інституційно-правовий механізм реалізації зазначених засад конкретизується у положеннях Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», відповідно до якого місцеве самоврядування визначається як гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [3]. Законодавче закріплення повноважень сільських, селищних, міських рад та їх виконавчих органів, а також районних і обласних рад, формує організаційну основу функціонування місцевого самоврядування як самостійної форми здійснення публічної влади. У цьому контексті особливого значення набуває формування спроможних територіальних громад, які відповідно до законодавства здатні забезпечити належний рівень надання адміністративних, соціальних та інших публічних послуг, ефективне використання комунальної власності та формування дохідної частини місцевих бюджетів.

Окрім того, основою нормативно-правового забезпечення реформування адміністративно-територіального устрою є Закон України «Про порядок вирішення окремих питань адміністративно-територіального устрою України» [4], який встановлює чіткий механізм вирішення питань утворення, ліквідації та зміни меж адміністративно-територіальних одиниць. Закон визначає компетенцію органів державної влади та органів місцевого самоврядування у цих процесах, порядок обговорення проєктів змін із територіальними громадами та регламентує процедури затвердження відповідних рішень Верховною Радою України. Запроваджені цим законом процедури спрямовані на забезпечення прозорості, законності та координації дій між суб'єктами публічної влади, створюючи правове підґрунтя для оптимізації адміністративно-територіального устрою, узгодження меж громад і районів, а також підвищення спроможності місцевого самоврядування у виконанні повноважень у післявоєнний період.

Між тим, стратегічні засади реформування територіальної організації влади визначаються положеннями Закону України «Про засади державної регіональної політики» [5], відповідно до якого державна регіональна політика є складовою внутрішньої політики держави, що спрямовується на створення умов для динамічного, збалансованого розвитку регіонів України, забезпечення їх економічної та соціальної

єдності, підвищення рівня життя населення, додержання гарантованих державою соціальних стандартів та нормативів, а також подолання депресивності територій. Закон визначає інструменти реалізації державної регіональної політики, зокрема державні стратегії регіонального розвитку, регіональні стратегії розвитку та плани заходів з їх реалізації, що мають забезпечувати узгодженість дій органів державної влади та органів місцевого самоврядування у процесі розвитку територій.

У повоєнний період реалізація зазначених нормативно-правових положень набуває особливого значення у зв'язку з необхідністю відновлення об'єктів інфраструктури, житлового фонду, забезпечення функціонування систем життєзабезпечення населення, а також реінтеграції деокупованих територій у єдиний правовий, економічний та соціальний простір України. Відповідно до законодавчо визначених підходів, реформування адміністративно-територіального устрою має забезпечувати територіальну згуртованість, доступність публічних послуг, ефективність управління та узгодженість дій органів публічної влади на всіх рівнях.

Таким чином, нормативно-правове забезпечення реформування адміністративно-територіального устрою України характеризується системністю, ієрархічністю та взаємопов'язаністю, поєднуючи конституційні принципи територіального устрою, правові засади функціонування місцевого самоврядування, механізми реалізації державної регіональної політики та конкретні рішення щодо зміни адміністративно-територіального поділу.

Водночас, необхідно погодитися з науковцями, які вказують на те, що на сучасному етапі реформування адміністративно-територіальної організації влади актуальними є виклики, пов'язані із запровадженням правового режиму воєнного стану, зокрема недостатність власних бюджетних надходжень органів місцевого самоврядування для виконання покладених і додаткових завдань у сфері оборони, відновлення територій та забезпечення потреб внутрішньо переміщених осіб. У цих умовах, як справедливо вважають вчені, зростає значення участі органів місцевого самоврядування у співробітництві із зарубіжними партнерами з метою відбудови територій, залучення міжнародної допомоги та отримання грантів [6, с. 67].

Отже, з урахуванням проведеного дослідження доцільним є впровадження комплексу практичних заходів, спрямованих на вдосконалення правового регулювання адміністративно-територіальної реформи. Насамперед, необхідно забезпечити нормативне закріплення критеріїв спроможності територіальних громад та порядку перегляду адміністративно-територіальних меж з урахуванням демографічних, економічних і безпекових чинників, що сприятиме підвищенню ефективності територіальної організації влади. Водночас доцільним є удосконалення механізмів фінансового забезпечення органів місцевого самовряду-

вання, зокрема через розширення дохідної бази місцевих бюджетів і закріплення стабільних джерел фінансування виконання власних і делегованих повноважень. Окрім цього, важливим напрямом є інституціоналізація міжнародного співробітництва територіальних громад шляхом спрощення процедур залучення міжнародної технічної допомоги та участі у грантових програмах, що забезпечить додаткові ресурси для відновлення територій і підвищення якості публічних послуг в умовах післявоєнної трансформації.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Горохова Л., Невинна Г. Досягнення та перспективи реформи децентралізації в Україні. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2023. Вип. 46. С. 253–261. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.46.32>.

3. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

4. Про порядок вирішення окремих питань адміністративно-територіального устрою України : Закон України від 28.07.2023. № 3285-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3285-20#Text>.

5. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>.

6. Мартищенко С. Л. Проблемні питання здійснення адміністративно-територіальної реформи децентралізації влади в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 1. С. 64–69. DOI: [10.36695/2219-5521.1.2023.13](https://doi.org/10.36695/2219-5521.1.2023.13).